

LUX

3 FILMI
24 JEZIKOV
28 DRŽAV

FILM

DAYS

TONI ERDMANN

Maren Ade
Nemčija, Avstrija, Romunija

ye10
ars

TONI ERDMANN

FILM MAREN ADE

Ines, poslovna svetovalka v velikem nemškem podjetju s sedežem v Bukarešti, ob nenapovedanem obisku očeta ne skriva jeze. V njenem do potankosti organiziranem življenju ni prostora za nered, ko pa na očetovo vprašanje „Si srečna?“ ne more odgovoriti, se začnejo korenite spremembe. Nadležni oče, ki se ga Ines sramuje, si na vse kriplje prizadeva, da bi hči našla smisel življenja, in se zato prelevi v izmišljeno osebo, šaljivega Tonija Erdmanna ...

Dramatičen izziv pripovedi je predvsem v tem težavnem odnosu, vendar ima film nepričakovan komičen naboj zaradi očetove zmožnosti, da igra čudaške vloge, s katerimi vodi vplivneže, ki obkrožajo njegovo hčer, za nos. Na koncu pa Toni proti svoji volji razkrije globoke socialne in ekonomske neenakosti, ki jih ustvarjajo nosilci odločanja v gospodarski globalizaciji.

NEPRIČAKOVANA KOMEDIJA

Toni Erdmann je bil predstavljen na festivalu v Cannesu 2016. Film je z nenavadnim humorjem osvojil kritike in publiko in se mnogokrat uvršča med komedije, čeprav so komični momenti nedvomno redkejši, kot se zdi na prvi pogled. Kljub temu prav humor omogoča lahkoten vstop v film, po premisleku pa za kontrastnima likoma očeta in hčerke zlahka prepoznamo klasični cirkuški figuri: Avgusta in belega klovn.

Oče Winfried očitno sprejme klovnovski vlogo s tradicionalnimi Avgustovimi atributi – s pretirano masko, grotesknim zobovjem, ki nadomešča rdeči nos, lasuljo in oblačili, ki se mu slabo prilegajo, z nekakšno nezmernostjo, nesramnostjo in bolj ali manj hlinjeno nerodnostjo. Večkrat skuša sprožiti takojšnji smeh s pretiravanjem, nerodnostmi ali izzivanjem sodelujočih, ki se pogosto znajdejo v vlogi žrtve.

V nasprotju z njim se hči Ines sprva kaže kot izjemno resna oseba brez kančka smisla za humor, ki bolj ali manj potrpežljivo prenaša očetove norčije. Z odvijanjem zgodbe se razodeneta njena vloga in komični potencial, še posebej ko sprejme goste v Evinem kostumu. Takrat ugotovimo, da ima Ines značilnosti belega klovna, zlasti fizične. Je oseba, ki se ne glede na okoliščine ne pusti spraviti iz tira, njena pojava je vedno resna, ostati mora dostojanstvena, vendar navidezna resnost prikriva tragikomično moč.

RESNA, ČE NE DRAMATIČNA ZGODBA

Vendar film ni cirkuška točka, nasprotno, v resničnem življenju lahko klovn ljudi, ki ga obkrožajo, spravi v zadrego. Winfried je tak do hčerke, ko vdre v njen poklicni svet in jo kot Toni Erdmann večkrat spravi iz ravnotežja. Zlasti si zapomnimo prizor, ko se Ines po napornem delovnem dnevu v restavraciji dobi s „prijateljicama“. Za njima se pojavi njen oče z lasuljo na glavi in se lažno predstavi kot trener Iona Tiriaca. Toni nasmeji gledalca in obe prijateljici, vendar se za Inesino navidezno hladnostjo kaže globoko nelagodje, ki ga ni težko razumeti.

Dramatični izziv filma je tako jasen: oče in hči sta si odtujena in Ines zdaj živi v drugem svetu kot njen oče. Ali se še lahko združita, najdeta ali sta pred končno ločitvijo? To težko vprašanje na začetku filma jasno nakaže smrt Winfriedovega starega psa, ki služi kot sprožilec cele zgodbe. Čeprav neeksplisitno, zlahka razumemo, da je dogodek za očeta znamenje, da se tudi on stara. To ga napelje, da se odpravi v Bukarešto in poišče svojo hčer.

Film igra na to pričakovanje, ko se ponovno snidenje obeh junakov zgodi hkrati z navidezno oziroma napovedano smrtjo očeta pod težko bolgarsko preobleko. Prepričani smo, da je doživel srčni napad, čeprav slednjič vstane. Z elipso se naslednji prizor začne s prihodom hčerke na pogreb, za katerega za trenutek pomislimo, da je očetov, preden izvemo, da gre za staro mamo. Smrt kot poslednji izziv je torej močno prisotna, čeprav jo scenaristična iznajdljivost spretno nevtralizira: smrt stare mame nadomesti očetovo smrt in je za gledalca, ki jo komaj pozna, manj dramatična.

DRAMATIČNA DINAMIKA

Dramatična struktura filma je jasno izrisana, vsak prizor pa ima svojo dinamiko, ki jo zaznamuje spopad med očetom in hčerjo. Oba si prizadevata za simbolično prednost pred drugim. Ne iščeta sprave, saj sta oba v implicitno konfliktnem odnosu in skušata drug drugega premagati. Njun spopad nedvomno zadeva, kot se izrazi Winfried, temeljne eksistenčne vrednote, vendar se hitro spremeni v spoprijem osebnosti. Čeprav Winfried s postavo in humorjem na videz nadvladuje Ines, že kmalu spoznamo, da je tudi ona sposobna hitrih odgovorov in zna

obrniti situacijo sebi v prid. V enem od prvih prizorov oče ironično razloži, da je najel nadomestno hčer. Ines se ne zmede in mu odgovori, da je to pravzaprav super in ji bo prihranilo telefonski klic za njegov rojstni dan! Takšna je tudi njena replika v Bukarešti. Ko ji oče govori o sreči in smislu življenja, mu ravnodušno, a nekoliko ironično, očita, da uporablja velike besede, in mu vprašanje spretno vrne.

Ko se Winfried vrne kot Toni Erdmann, s svojimi grotesknimi vložki prevlada nad Ines in jo večkrat spravi v zadrego, kot v že omenjenem prizoru v restavraciji ali ko se pojavi na terasi poslovne stavbe in brez oklevanja uporabi prdečo blazino!

Izkaže se, da je drobna Ines kljub vsemu nevaren nasprotnik. Očeta tako sama povabi, da večer preživi z njo in njenimi prijatelji, in pred njegovimi očmi vzame kokain, njen romunski sodelavec (in ljubimec) pa se obsceno obnaša – steklenica šampanjca mu služi za penis. S takim obnašanjem skuša očeta soočiti s svojo novo podobo, vznemirjajočo in zelo odmaknjeno od podobe deklice, ki jo je oče zagotovo ohranil v spominu, in tokrat njega spraviti v zadrego v okoliščinah, ki so mu skrajno tuje. Vendar vidimo, da od tega nima koristi, saj na koncu raje zapusti nočni klub, ne da bi očitno uveljavila simbolično nadvlado. Na koncu prav ona premosti razdaljo, ki ju ločuje.

Pred prizorom sprave pa se merjenje moči še stopnjuje, zlasti ko obiščeta naftno družbo in Ines očeta uporabi za izvajanje pritiska na romunskega menedžerja, dokler nerodna Winfriedova šala ne botruje odpustu delavca. Takrat se oče ujame v lastno past preobleke, hči pa mu simbolično zada smrtni udarec, ko mu razloži, da gre gospodarski razvoj države prek takšnih odpustov, kljub njegovemu naivnemu, „zelenemu“ sentimentalizmu.

Poražen se oče odpravi na obisk k Romunki, katere vizitko je shranil, kjer se izdaja za nemškega veleposlanika. Razmerje moči se spet prevesi in hči se ujame v past komedije: najprej je prisiljena v nespretno barvanje pirhrov, nato pa mora še na ves glas peti pred vso zbrano družino. Vendar očetu dostojanstveno obrne hrbet in ga zapusti.

RITEM IN VRHUNEC FILMA

Zaradi spreminjajočih se razmerij moči ima vsak prizor lastno dinamiko in težko je uganiti, kakšen bo izid: očetova ali hčerina zmaga? Kljub pogosto prisotnemu humorju opazimo, da je režiserka številne prizore brez pomislekov raztegnila, zato film traja več kot dve uri in pol. Vtis večine gledalcev je, da gledajo komedijo, ker pa so različni prizori montirani v praktično realnem času, se lahko v njih razvije občutek nelagodja. Velikokrat je napetost enega ali drugega lika otipljiva – v restavraciji, nočnem klubu, naftni družbi, romunski družini, čeprav humor pri gledalcih na trenutke sprosti smeh. Prvo srečanje na veleposlaništvu z generalnim direktorjem Hennebergom, ki nato očeta povabi na pijačo s hčerjo, je prepleteno s skritimi nameni, ki jih je mogoče slutiti čez pridružene izjave. Prizor je dovolj dolg, da čeprav tako kot oče ne razumemo najbolje njegovega pomena, čutimo nelagodje, ki se širi, zlasti ko opazimo, da je Ines naredila napako (oziroma se je ujela v direktorjevo past).

Tako napetost je čutiti tudi v prizoru, ki je vrhunec filma: zabava med sodelavci, kjer so na koncu vsi goli, pri gledalcih zbudi krohot. Poleg komičnega vidika je ta vrhunec tudi odločilen za osnovni pomen filma, saj v njem ni konfrontacije očeta in hčere. Ines se sama, ker je pod psihološkim pritiskom, naenkrat odloči, da se bo slekla in svoje povabljenke sprejela v Evinem kostumu. Dejanje je seveda tudi metaforično, golota pa tako fizična kot moralna. Ines opusti pretvarjanje, ki ga je do takrat uporabljala v svetu iluzij in laži. Ko se mu odpove, se lahko končno spravi z očetom, ki se kmalu pojavi v kar najbolj absurдни preobleki. Takrat razumemo, da so preobleke Tonija Erdmanna očitne in smešne, preobleke, ki vladajo v Inesinem svetu pa so nevidne in dramatične ter zastrupljajo njen obstoj, dokler se ne odloči temu narediti konec.

Ni jasno, ali je za prelom kriva konfrontacija z očetom, in lahko domnevamo, da morda igra odločilno vlogo kopičenje laži, ki ga spremljamo ves film, zlasti ko ji nadrejeni naroči, naj organizira to zabavo, ki naj bi bila sproščena in namenjena poglobljanju vezi med sodelavci, Ines pa jo očitno doživlja kot višek hinavščine. Še en prizor odlično prikaže laži in pretvarjanja, ki se jih poslužujejo pomembneži v poslovnem svetu: po srečanju z generalnim direktorjem Hennebergom Ines njen šef Gerald predlaga, naj spi s Timom, romunskim vodstvenim delavcem, da bi ga pridobila na svojo stran in okreplila novo strategijo. Ines to stori, vendar kmalu postane jasno, da je ta romunski partner že njen ljubimec. Takoj ko se dobita v hotelski sobi, mu pove, da Gerald ve za njuno razmerje, ki naj bi bilo skrito. Vsakdo torej igra dvojno ali trojno igro, a to je trenutek, ko uvidimo, da je Ines zaradi te zlaganosti prizadeta in ogorčena. Z izgovorom, da noče izgubiti „ostrine“, zavrne seks s Timom, a od njega zahteva, naj se samozadovolji nad pecivom, ki ga je prineslo hotelsko osebje. Prizor je nadvse smešen, vendar razkriva izjemno hipokrizijo in moralno nasilje, ki vlada v poslovnem svetu in mlado žensko sili v spolnost, nedvomno pa jo tudi prvič načne.

ROMUNIJA V OZADJU

Režiserka v ospredje postavlja osebne odnose med mlado žensko in njenim očetom, pa tudi s sodelavci in nadrejenimi. Vse kaže, da v poslovnem okolju vladajo laži, za katerimi so očitna razmerja moči, medtem ko geografska umestitev odkriva veliko širši socialni kontekst. Svetovalno podjetje, v katerem dela Ines, ima nalogo, da prestrukturira naftno industrijo v Romuniji in poveča storilnost, četudi za ceno številnih odpuščanj. Ta vidik se pojavi postopoma, najprej se film osredotoča na kraje za izbrance, ki jih obiskuje Ines – veleposlaništvo, luksuzne hotele, pisarne v velikih podjetjih, nočni klub. Ko jo oče zapusti, preden se malo kasneje spet vrne kot Toni Erdmann, ga ona pozdravi z balkona, kamera pa diskretno razkrije zakulisje, saj v kadru najprej vidimo razpadajoče hiše, obkrožene z neprosojnim zidom, ki so očitno del barakarskega naselja. Socialna segregacija je očitna. „Resnično“ Romunijo vidimo le na trenutke, na primer ko mora Ines poklicati lokalne „obrtnike“, da odklenejo lišce, ker je oče pozabil ključ.

Seveda se razkorak med obema svetovoma v vsej brutalnosti pokaže ob obisku naftne družbe. To je trenutek, ko vidimo posledice načrtov in odločitev, ki so jih pripravili in sprejeli poslovneži v svojih pisarnah in o katerih romunski delavci na terenu ne vedo nič, čeprav je od njih odvisna njihova usoda. Zdi se, da ta razkorak mlade ženske ne bremeni. Ob vrnitvi v avtomobil takšno politiko upraviči z domnevno koristjo za gospodarski razvoj. Konec filma pokaže tudi, da poslovnega sveta ni dokončno zapustila, saj je zgolj šla v drugo svetovalno podjetje. Ker pa naš pogled ni enak njenemu, nas zaznamuje opis tega sveta, pretvarjanja in krutosti človeških odnosov, ki so v njem očitni.

V RAZMISLEK

Poleg analitičnih elementov, predstavljenih zgoraj, je v filmu *Toni Erdmann* še nekaj razmisleka vrednih vidikov.

Odnosi med moškim in ženskim spolom so tudi odnosi nadvlade. S te perspektive je zanimivo analizirati odnose med Ines in njenimi sodelavci ter nadrejenimi. Na kaj namiguje film pri odnosih med spoloma? Ali so ženske obravnavane drugače kot moški? So te razlike eksplicitne ali skrite? Kako se izvaja nadvlada med spoloma?

Kakšno ekonomsko strategijo pravzaprav prikazuje film *Toni Erdmann*? Kakšna je vloga različnih, nemških in romunskih, likov?

les grignoux

10 LET EVROPSKEGA FILMA ZA EVROPEJCE

Evropski parlament ima čast predstaviti tri filme, ki se potegujejo za filmsko nagrado LUX 2016:

À PEINE J'OUVRE LES YEUX (Ko odprem oči) režiserke Lejle Buzid
Francija, Tunizija, Belgija, Združeni arabski emirati

MA VIE DE COURGETTE (Bučko) režiserja Clauda Barrasa
Švica, Francija

TONI ERDMANN režiserke Maren Ade
Nemčija, Avstrija, Romunija

Te večplastne zgodbe, plod predanosti in ustvarjalnosti nadarjenih mladih evropskih filmskih režiserjev, bodo predvajane na Filmskih dnevih LUX, ki so letos na sporedu že petič.

FILMSKA NAGRADA LUX

Kultura ima ključno vlogo pri izgradnji naših družb.

Evropski parlament je zato leta 2007 začel podeljevati filmsko nagrado LUX, katere namen je povečati kroženje evropskih filmov po Evropi ter povsod po Evropi spodbujati pogovore in razprave o poglobitvenih družbenih vprašanjih.

Filmska nagrada LUX je edinstvena pobuda. Medtem ko je večina evropskih koprodukcij prikazanih le v državi izvora in redkokdaj drugod, tudi znotraj EU, filmska nagrada LUX omogoča podnaslovitev treh evropskih filmov v 24 uradnih jezikov EU.

Zmagovalca filmske nagrade LUX bodo z glasovanjem izbrali poslanci Evropskega parlamenta. Razglašen bo 23. novembra 2016.

FILMSKI DNEVI LUX

Filmska nagrada LUX je spodbudila nastanek Filmskih dnevov LUX. Od leta 2012 dalje se trije filmi, ki se potegujejo za filmsko nagrado LUX, širše predstavijo evropski publiki na Filmskih dnevih LUX.

V sklopu Filmskih dnevov LUX vas vabimo, da uživate v nepozabni kulturni izkušnji, ki presega meje. Od oktobra do decembra 2016 si lahko v družbi filmskih ljubiteljev iz vse Evrope ogledate filme *À peine j'ouvre les yeux (Ko odprem oči)*, *Ma vie de Courgette (Bučko)* in *Toni Erdmann* v enem od 24 uradnih jezikov EU. Ne pozabite prek našega spletnega mesta luxprize.eu ali Facebook strani glasovati za vaš najljubši film!

PRIZNANJE OBČINSTVA

V okviru filmske nagrade LUX se podeli tudi priznanje občinstva. Izkoristite priložnost in glasujte za film *À peine j'ouvre les yeux (Ko odprem oči)*, *Ma vie de Courgette (Bučko)* ali *Toni Erdmann*! Morda boste imeli srečo pri izboru za obisk mednarodnega filmskega festivala v Karlovih Varih in boste julija 2017 na povabilo Evropskega parlamenta sodelovali pri razglasitvi zmagovalca priznanja občinstva.

GLEJ,
RAZPRAVLJAJ
IN GLASUJ

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

REŽIJA: Maren Ade

SCENARIJ: Maren Ade

IGRAJO: Sandra Hüller, Peter Simonischek, Michael Wittenborn, Thomas Loibl, Trystan Pütter, Lucy Russell, Hadewych Minis, Vlad Ivanov, Victoria Cocias

DIREKTOR FOTOGRAFIJE: Patrick Orth

PRODUCENTI: Janine Jackowski, Jonas Dornbach, Maren Ade, Michel Merkt

PRODUKCIJA: Komplizen Film

KOPRODUKCIJA: Coop99 Filmproduktion, KNM, Missing Link Films, SWR/WDR/Arte

LETO: 2016

DOLŽINA: 162'

ŽANR: fikcija

DRŽAVA: Nemčija, Avstrija, Romunija

IZVIRNI JEZIK: nemščina, angleščina

DISTRIBUTER: MCF Megacom

